

Jaar 2017
Afdeling 1
Nummer 1137
Datum indiening 23 augustus 2017
Datum akkoord college van b&w van 3 oktober 2017
Publicatiedatum 5 oktober 2017

Onderwerp

Beantwoording schriftelijke vragen van het lid Peters inzake misstanden in de natuursteengroeves in India.

Aan de gemeenteraad

Toelichting door vragensteller:

Uit onderzoek¹ in opdracht van de Landelijke India Werkgroep en Stop Kinderarbeid, blijkt dat moderne slavernij, lage lonen, gevaarlijke en ongezonde werkomstandigheden veelvuldig voorkomen in Zuid-Indiase natuursteengroeves. Ook is in een aantal groeves sprake van kinderarbeid. Er is een aantal Nederlandse groothandelaren met naam bekend die hun natuursteen inkopen bij deze groeves. Tegelijkertijd is bij een groot aantal Nederlandse importeurs niet helemaal duidelijk wat de herkomst van hun waar is.

Overheden in het westen zijn een belangrijke eindgebruiker van natuursteen, onder meer voor gebouwen, bestrating en pleinen.² Ook in Amsterdam wordt veelvuldig gebruik gemaakt van natuursteen in de openbare ruimte. Pas opgeknapte straten en pleinen zoals het Rokin of het Leidseplein zijn er mee bestraat, maar ook grote stukken van de openbare ruimte op de Zuidas zijn ingericht met natuursteen.

Gezien het vorenstaande heeft het lid Peters, namens de fractie van de SP, op grond van artikel 45 van het Reglement van orde voor de raad van Amsterdam, de volgende schriftelijke vragen aan het college van burgemeester en wethouders gesteld:

1. Wat vindt het college van het rapport over de natuursteenwinning in India? Welke conclusies verbindt het college hieraan?

Antwoord:

De gemeente onderschrijft het belang van rapportages als deze die waardevolle inzichten geven in de onwenselijke omstandigheden waaronder materialen als natuursteen (en restantproducten als grint) gewonnen worden.

Het college is verheugd uit het rapport op te maken dat op het onderwerp kinderarbeid reeds verbeteringen zijn bereikt, hoewel ook daar nog steeds genoeg werk aan de winkel is.

---

¹ <http://www.indianet.nl/pdf/TheDarkSitesOfGranite.pdf>

² <http://www.indianet.nl/pb170823.html>

Hoewel niet uitgesloten kan worden dat materiaal dat onder dergelijke omstandigheden gewonnen wordt ook in Amsterdam wordt toegepast, zal de gemeente Amsterdam in de lijn met de duurzaamheidscriteria in haar inkoopbeleid bij opdrachtnemers en leveranciers eisen om zorgvuldig en transparant te zijn en oog te hebben voor de omstandigheden waaronder de grondstoffen van producten verkregen worden. Het college gebruikt dit rapport dan ook bij het verbeteren van de inkooppraktijk van natuursteen die plaats vindt naar aanleiding van het mislukken van de aanbesteding van het natuursteen voor het Leidseplein, zomer 2016.

De rapportage laat ook zien hoe ingewikkeld het verkrijgen van inzicht in de gehele keten van bron tot eindgebruiker is. Als relatief 'kleine' afnemer (< 1,9% van de totaal gewonnen materiaal in deze rapportage wordt geëxporteerd naar Nederland) is de mate van invloed die op deze keten kan worden uitgeoefend beperkt.

2. Wat weet het college over de herkomst van het natuursteen dat de gemeente inkoop voor de inrichting van de openbare ruimte of bijvoorbeeld het aankleden van gemeentelijke gebouwen?

Antwoord:

Natuursteen, en graniet in het bijzonder, dat op dit moment verwerkt wordt in de openbare ruimte of (in zeer geringe mate) gebruikt wordt voor gemeentelijke gebouwen kent diverse herkomst³. Niet van alle materialen is met zekerheid te zeggen uit welk land, laat staan welke groeve het materiaal daadwerkelijk afkomstig is. Zoals het rapport constateert, is de toeleveringsketen te weinig transparant om met zekerheid de herkomst te kunnen vaststellen. Wel is bekend dat wij natuursteen toepassen afkomstig uit China en India alsmede uit Europa.

3. Is de gemeente afnemer van natuursteen uit India? Doet het college zaken met één van de in het onderzoeksrapport genoemde bedrijven? Kan het college dit toelichten?

Antwoord:

Zie de beantwoording van vraag 2. Er wordt inderdaad ook natuursteen uit India afgenomen.

Voor zover het college op dit moment kan vast stellen levert géén van de genoemde bedrijven op dit moment natuursteen aan de gemeente⁴. Opnieuw moet opgemerkt dat de toeleveringsketen te weinig transparant is om met zekerheid vast te stellen dat géén van deze bedrijven als tussenpartij toelevert aan de gemeente.

---

³ Ter illustratie: In de entree en de trap alsmede de gevel van het gerenoveerde Stadhuis worden kleine hoeveelheden verschillende soorten natuursteen verwerkt. Deze zijn uit Europa afkomstig (marmer: Italië, hardsteen: België).

⁴ Geraadpleegd zijn:

- Facturenadministratie over de jaren 2017 (tot en met juli), 2016, 2015 en 2014;
- Overeenkomstenregister;
- Administratie van gunningsbesluiten door Lead Buyer Fysiek sinds 1 januari 2015.

4. Op welke manier ziet het college erop toe dat natuursteen dat door de gemeente wordt ingekocht een maatschappelijk verantwoorde oorsprong heeft?

Antwoord:

In het verleden is op ad hoc basis getracht inzicht te krijgen in de toeleveringsketen en de arbeidsomstandigheden ter plaatse. De resultaten hiervan zijn onbevredigend gebleken.

Op 8 juni 2017 heeft de directeur van het Ingenieursbureau, in zijn hoedanigheid als Lead Buyer Fysiek, besloten tot de toepassing van de zogenaamde 'Internationale Sociale Voorwaarden' (ISV). Dit naar aanleiding van de voorlopige bevindingen bij de evaluatie die het Ingenieursbureau uitvoert van de inkoop van natuursteen volgend op de mislukte aanbesteding van het natuursteen voor het Leidseplein. Deze ISV zijn daarmee van toepassing op alle opdrachten voor natuursteen binnen het mandaat van de Lead Buyer Fysiek, overeenkomstig het bevoegdhedenbesluit. Daarmee geldt dit zowel voor projecten in de openbare ruimte als voor vastgoed.

De methodiek van deze ISV is gebaseerd op het leidmotief van de OESO-richtlijnen, het nemen van verantwoordelijkheid in plaats van het afwentelen van aansprakelijkheid. De methodiek werkt als volgt:

- De inschrijvers vullen een eigen verklaring in en voegen deze bij de inschrijving. In deze eigen verklaring verklaren zij:
  - of zij risico's zien ten aanzien van sociale misstanden bij de uitvoering van de opdracht;
  - of en zo ja, welke maatregelen zij treffen ter bestrijding van deze sociale misstanden;
  - of zij zijn aangesloten bij een (branche)keteninitiatief ter bestrijding van deze sociale misstanden.
- De eigen verklaring wordt integraal onderdeel van de overeenkomst en vormt een zogenaamde bijzondere uitvoeringsvoorwaarde. Daarbij komt ook de verplichting tot het informeren van de opdrachtgever alsmede het openbaar publiceren over hun inzet en effecten;
- Op de naleving van de acties volgend uit deze eigen verklaring wordt toezicht worden gehouden.
- Door middel van deze eigen verklaring worden partij gestimuleerd verantwoordelijkheid te nemen én leggen ze zichzelf een norm op ten aanzien van 'due dilligence'.

De ISV zijn ontwikkeld door het Rijk en beogen, in lijn met de aanbevelingen van het rapport, de transparantie in de keten te vergroten en daarmee in de hele keten belang te creëren bij het terugdringen van deze praktijken (zogenaamde due dilligence). De eerste aanbesteding voor natuursteen waarin deze ISV worden toegepast is op 21 juli 2017 gepubliceerd. Inmiddels zijn de inschrijvingen hiervoor ontvangen en worden deze beoordeeld.

Met de huidige leveranciers wordt, naar aanleiding van dit rapport, overlegd over deze problematiek om ook in lopende overeenkomsten de ISV van toepassing te verklaren.

5. Is het college bereid, gezien de conclusies van het hiervoren genoemde onderzoek, bij de inkoop van natuursteen extra garanties in te bouwen dat het steen een maatschappelijk verantwoorde herkomst heeft, zodat Amsterdam niet meewerkt aan grove misstanden zoals moderne slavernij en kinderarbeid? Kan het college het antwoord toelichten?

Antwoord:

De toepassing van de ISV, zoals bij de beantwoording van vraag 4 is beschreven, is in lijn met de aanbevelingen in het rapport.

Het algemene onderwerp arbeidsuitbuiting maakt onderdeel uit van de brede evaluatie die het Ingenieursbureau uitvoert van de inkoop van natuursteen naar aanleiding van de mislukte aanbesteding van het natuursteen voor het Leidseplein. Vanwege de uitermate complexe materie is deze evaluatie nog niet afgerond. Zodra deze evaluatie is afgerond wordt deze ter kennisname aan de raad gezonden.

Als gevolg van deze evaluatie worden op dit moment ontwerpen voor de openbare ruimte kritisch getoetst of natuursteen wel noodzakelijk is. Voor het college geeft dit rapport nu geen aanleiding om categorisch te stoppen met het gebruik van natuursteen maar vooral in te zetten op een verdere verbetering van inkoopproces en bij de te contracteren leveranciers van natuursteen solide waarborgen in te bouwen dat wordt voldaan aan een maatschappelijk verantwoorde herkomst.

Daarnaast wordt door het college overleg gevoerd met Pianoo en SER over nadere samenwerking en het verkennen van verdere mogelijkheden tot het bestrijden van dergelijke misstanden door middel van de inkoop.

Burgemeester en wethouders van Amsterdam

A.H.P. van Gils, secretaris

E.E. van der Laan, burgemeester